

Asia: VN/24201/2023

Lausuntopyyntö rangaistuksen määräämistä koskevasta HE-luonnoksesta

Rikoksen tekeminen osana rikollisverkoston toimintaa

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Esitysluonnoksessa on tuotu esiin, että ehdotettu koventamisperuste kattaisi samanlaisia tekoja kuin järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa koskeva koventamisperuste, mutta sitä voitaisiin soveltaa matalammin edellytyksin ja myös lievempiin tapauksiin. Käräjäoikeus huomauttaa, että nykyisenkin lain mukaan erilaisia rikoksen moitearvosteluun liittyviä seikkoja voidaan ottaa huomioon hyvin laajasti. Vaikka nimenomainen koventamisperuste ei täyttisikään, niin rikoksen tekeminen olosuhteissa, joihin liittyy järjestäytyneisyyttä voidaan ottaa huomioon tekijän syyllisyyttä lisäävänä ja siten rangaistusta korottavana seikkana. Sillä seikalla sovelletaanko koventamisperustetta vai jääkö sen soveltamisedellytykset täyttymättä, ei välttämättä ole merkittävää vaikutusta rangaistuksen määrään.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu sääntely tarkoittaisi, että tuomioistuimen olisi monissa tapauksissa ensin tutkittava, onko rikos tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, ja mikäli vastaus tähän on kieltävä, vasta sitten tutkittava, onko rikos tehty kuitenkin osana rikollisverkoston toimintaa. Yhtenä vaihtoehtoisena sääntelymallina käräjäoikeus tuo esille mahdollisuuden muuttaa rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohtaa rikollisverkoston toimintaa koskevaksi koventamisperusteeksi. Pykälän 2 momentin määritelmäsäännökseen voitaisiin yhdistää tunnusmerkkejä esitysluonnoksessa ehdotetusta rikollisverkoston määritelmäsäännöksestä ja olemassa olevasta järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmäsäännöksestä. Tällä tavalla tuomioistuinten sovellettavaksi tulisi vain yksi määritelmäsäännös, ja hallitusohjelmassa asetettuun tavoitteeseen katujengejä koskevasta koventamisperusteesta voitaisiin päästä rikoslain 6 luvun 5 §:n säännöstä monimutkaistamatta, koventamisperusteitten välistä turhaa hierarkiaa luomatta ja varsin kireäksi osoittautunutta järjestäytyneen rikollisuuden määritelmää samalla väljentäen. Se seikka, että järjestäytyneessä rikollisryhmässä toimiminen on moitittavampaa kuin katujengissä toimiminen, voidaan ja voitaisiin vastaisuudessakin ottaa huomioon rikoslain 6 luvun 4 §:n nojalla ilman, että kumpaakin varten on olemassa oma koventamisperusteensa.

Taloudellisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan koskevassa jaksossa on todettu, että tuomioistuinten osalta kustannusvaikutusten ei oleteta olevan merkittäviä. Tämän seikan puolesta puhuu se, että sovellettavaksi tulevissa asioissa joka tapauksessa tulee yleensä arvioitavaksi järjestäytyneitä rikollisryhmää koskeva koventamisperuste ja uusi ehdotettu koventamisperuste ei asian käsittelyä tästä olennaisesti laajenna. Sinänsä työmäärä, joka ratkaisukokoonpanolle aiheutuu syyttäjän tekemästä järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa koskevan koventamisperusteen soveltamisvaatimuksesta on merkittävä. Tähän kysymykseen liittyvän näytön vastaanottamiseen kuluu usein kokonainen istuntopäivä. Asiat ovat tyypillisesti laadultaan sellaisia, että kokoonpanossa on kolme tai vähintään kaksi ammattituomaria. Lisäksi syyttäjiä näissä asioissa on usein useita ja vastaajia puolustajineen lukuisia. Mikäli asia on sellainen, ettei siinä esitetä väitettä rikoksen tekemisestä osana järjestäytyneitä rikollisryhmää vaan esitetään ainoastaan uuden koventamisperusteen mukainen väite, jota ei olisi ennen ehdotettua säännöstä esitetty, voi tästä aiheutua merkittävää lisätyötä tuomioistuimille.

Henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Helsingin käräjäoikeudessa on sinne saapuvista rikosasioista tunnistettu esitysluonnoksessa nöyryyttämistä väkivalloksi kutsuttu ilmiö. Erityisesti nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin ja ryöstöihin liittyy toisinaan uhrin nöyryyttämistä sellaisella tavalla, joka vahingoittaa uhrin kunniaa ja ihmisarvoa mutta ei henkeä tai terveyttä, joiden suojaamiseksi tekoon muutoin soveltuva rikostunnusmerkistö on säädetty. Esitysluonnoksessa valittu sääntelyvaihtoehto, jossa sinänsä poikkeuksellisesti säädettäisiin vain tiettyjä rikostyyppisiä koskevasta koventamisperusteesta, on ehdotetun lainsäädännön tavoitteen saavuttamiseksi esitysluonnoksen sivulla 31 kerrotuista syistä sopivampi kuin siinä esitelty kaksi muuta vaihtoehtoa.

Esitysluonnoksen perusteluissa olevassa kaksinkertaista kvalifiointia koskevassa tekstinosassa (s. 44–45) on kiinnitetty huomiota ehdotetun koventamisperusteen ja kunnianloukkausrikoksen suhteeseen. Huomiota on siinä niin ikään kiinnitetty kunnianloukkausrikoksen sekä erityistä raakuutta ja julmuutta koskevien ankaroittamisperusteiden suhteeseen. Helsingin käräjäoikeuden käsityksen mukaan lainkäyttäjät hyötyisi siitä, että lain esitöissä analysoidaisiin kaksinkertaisen kvalifioinnin kiellon näkökulmasta myös erityistä raakuutta ja julmuutta koskevien ankaroittamisperusteiden suhdetta ehdotettuun koventamisperusteeseen. Koventamisperusteen soveltaminen voisi johtaa liian ankaraan lopputulokseen, jos pahoinpitely-, ryöstö- tai henkirikos on ensin katsottu julmaksi teon nöyryyttävyyden perusteella, ainakin asiassa, jossa tuo seikka on ratkaisevasti vaikuttanut rikoksen törkeän tekemuodon syyksi lukemiseen (ks. myös HE 44/2002 vp, s. 190).

Alaikäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Käräjäoikeus toteaa, että ilmiöön, jossa alaikäisiä käytetään rikoksen tekemiseen, voidaan soveltaa rikoslain 5 luvun 4 §:ssä säädettyä välillistä tekemistä. Esitysluonnoksen perusteella jää epäselväksi,

millä tavoin välillisen tekemisen oppi selkiytyisi tai vahvistuisi ehdotetunlaisesta rikossäännöksestä. Käräjäoikeus huomauttaa, että rangaistuksen mittaamisharkinnassa voidaan jo nykyisen lain perusteella ottaa huomioon vapaasti myös se seikka teon moitittavuutta lisäävänä, että välillisen tekemisen välikappaleena on lapsi.

Esitysluonnoksessa on todettu, että ehdotettu rangaistussäännös soveltuisi minkä tahansa rikoksen yhteydessä, mikä viittaa siihen, että siitä halutaan tehdä yleinen rangaistuksen koventamisperuste. Esitysluonnoksen mukaan uuden koventamisperusteen sijaan säädettäisiin uudesta rikosnimikkeestä siinä tarkoitetun toiminnan itsenäisen moitittavuuden huomioon ottamista ja sitä varten, että alaikäisen käyttämisestä lievähköjen rikosten tekemiseen voitaisiin tuomita vankeusrangaistus, jos teko katsotaan riittävän vahingolliseksi siinä käytetyn lapsen kehitykselle.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että tosiasiallisesti kyse olisi rangaistuksen mittaamisen koventamisperusteesta. Esitysluonnoksen ulkomaiden lainsäädäntöä koskevasta jaksosta käy selville, että ulkomailla puheena olevaan ongelmaan on puututtu muunlaisin säädöstekniikoin. Rangaistusten ankaroittaminen näissä asioissa olisi mahdollista pyrkiä toteuttamaan myös säätämällä erillisestä lapsen rikoksen tekemiseen käyttämisestä koskevasta koventamisperusteesta.

Muut huomiot

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus

Jokela Henna
Helsingin käräjäoikeus - Lausunnon valmistellut kärjätuomari Juha
Hartikainen ja kärjätuomari Ville A. Saarinen